

19 Dværgen

I dunkelt lys fortønes bjergets tinder,
nu svæver skibet bort på bølgens tue,
i det en dronning med sin dværg forsvinder.

Hun kigger op på himlens høje bue
mod himmelblåets stjerner i det fjerne
hvor mælkevejens skær står klart at skue.

“Nej, I aldrig har haft uret, høje stjerne”
hun råber ud, “snart vil jeg nu forsvinde,
I siger det – jeg dør i sandhed gerne.”

Da kommer dværgen dronningen at binde
om hendes hals en silkesnor, den røde.
Hans gråd vil ham i græmmelse forblinde.

Han si'r: “Du selv er skyld i denne brøde,
da du for kongens skyld jo har forladt mig,
nu er det kun din død der mig kan fryde.

Dog blir jeg evigt af mig selv forhadet, jeg
som dig med denne hånd sku' døden give.
Men nu har jeg i dødens hule sat dig.”

Hun mærker hjertet slå, så ung i live.
Af hendes øjne tunge tårer rinde –
en sidste bøn mod himlens sorte skive.

“Du ingen smerte af min død skal vinde!”
hun be'r – han kysser hendes blege kinder,
hvorefter hjertets slag brat hører inde.

Og dværgen dødens kys med gru erkender.
Han sænker ned sin dronning under vande,
mens hjertet af begær mod hende brænder.
På ingen kyster vil han mere lande.

Der Zwerg

Im trüben Licht verschwinden schon die Berge.
Es schwebt das Schiff auf glatten Meereswogen,
Worauf die Königin mit ihrem Zwerge.

Sie schaut empor zum hoch gewölbten Bogen,
Hinauf zur lichtdurchwirkten blauen Ferne,
Die mit der Milch des Himmels blau durchzogen.

»Nie, habt ihr mir gelogen noch, ihr Sterne«,
So ruft sie aus, »bald werd ich nun entschwinden,
Ihr sagt es mir; doch sterb ich wahrlich gerne.«

Da tritt der Zwerg zur Königin, mag binden
Um ihren Hals die Schnur von roter Seide,
Und weint als wollt er schnell vor Gram erblinden.

Er spricht: »Du selbst bist schuld an diesem Leide,
Weil um den König du mich hast verlassen;
Jetzt weckt dein Sterben einzig mir noch Freude.

Zwar werd ich ewiglich mich selber hassen,
Der dir mit dieser Hand den Tod gegeben,
Doch musst zum frühen Grab du nun erblassen.«

Sie legt die Hand aufs Herz voll jungem Leben,
Und aus dem Aug die schweren Tränen rinnen,
Das sie zum Himmel betend will erheben.

»Mögst du nicht Schmerz durch meinen Tod gewinnen!«
Sie sagt's; da küßt der Zwerg die bleichen Wangen,
Drauf alsobald vergehen ihr die Sinnen.

Der Zwerg schaut an die Frau vom Tod befangen,
Er senkt sie tief ins Meer mit eignen Händen,
Ihm brennt nach ihr das Herz so voll Verlangen.
An keiner Küste wird er je mehr landen.

D. 771 *Der Zwerg*, komponeret 1822, udgivet som op. 22 nr. 1 i 1823 (tilegnet digteren); a-mol (i denne indspilning transponeret til g-mol).

Teksten: *Matthäus von Collin* (1779-1824), ballade udg. i Selam. Ein Almanach für Freunde des Mannigfaltigen (Wien, 1813) med titlen Treubruch, "Troskabsbrud". – Samme gysertematik blev taget op af Victor Hugo, første gang i novellen Bug-Jargal, 1820, derpå i Han d'Islande, 1822. Så Collin har været tidligt ude. Der er formentlig tale om en påvirkning fra den gotiske (eller 'sorte') roman. Digtformen i Collins ballade er den fra Dantes Guddommelige Komedie kendte terzin med rimfølgen aba-bcb-cdc.

20 Elverkongen

Hvem rider så sent i skov og eng?
Det er en far med sin lille dreng.
Han holder drengen fast i sin arm,
han har ham sikker og tryk og varm.

"Min søn, du skjuler jo ansigtet her!"
"Far, ser du ikke elkongen der!
Ham elverkongen, se kronens glans!"
"Min søn, det er en tågedans!"

"Mit søde barn, kom, følg med mig!
Så dejlige lege jeg leger med dig.
Så skønne blomster gror ved mit kær,
og min mor har masser af gyldene klær"

"Der er han, der er han! Du hører da vel
hvad elverkongen nu lover mig selv?"

"Vær rolig, det er bare et skin –
i visne blade hvisler en vind."

"Min sødste dreng, kom nu, følg med mig,
mine døtre vil da opvarte dig,
mine døtre danser i fuldmånens skin,
de danser og synger og vugger dig ind."

Erkönig

Wer reitet so spät durch Nacht und Wind?
Es ist der Vater mit seinem Kind;
er hat den Knaben wohl in dem Arm,
er faßt ihn sicher, er hält ihn warm.

Mein Sohn, was birgst du so bang dein Gesicht?
Siehst, Vater, du den Erkönig nicht?
den Erlenkönig mit Kron' und Schweif?
Mein Sohn, es ist ein Nebelstreif.

Du liebes Kind, komm, geh mit mir!
Gar schöne Spiele spiel ich mit dir;
manch bunte Blumen sind an dem Strand;
meine Mutter hat manch gülden Gewand

Mein Vater, mein Vater, und hörest du nicht,
was Erlenkönig mir leise verspricht?
Sei ruhig, bleibe ruhig, mein Kind;
in dürren Blättern säuselt der Wind.

Willst, feiner Knabe, du mit mir gehn?
meine Töchter sollen dich warten schön;
mein Töchter führen den nachtlischen Reihn
und wigen og tanzen og singen dich ein.

“Der er de, der er de, du ser dem jo der!
Elkongens døtre i dunkelt skær!”
“Min søn, min søn, jeg ser det så sandt:
de ældgamle piles grålig’ gevandt.”

“Jeg elsker dig, mig frister din skikkelses pragt,
og er du ej villig, så bruger jeg magt.”
“Han tar mig, han tar mig, han griber mig nu!
Elkongen slår mig med al sin gru!”

Og faren gyser, han rider i hast
afsted, og barnet han knuger så fast.
Han gården når med største nød.
Men i hans arme – hans dreng var død.

“Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort
Erlkönigs Töchter am düstern Ort?”
“Mein Sohn, mein Sohn, ich seh es genau;
es scheinen die alten Weiden so grau”

“Ich liebe dich, mich reizt deine schöne Gestalt;
und bist du nicht willig, so brauch ich Gewalt”
“Mein Vater, mein Vater, jetzt faßt er mich an!
Erlkönig hat mir ein Leids getan!”

Dem Vater grauset’s, er reitet geschwind,
er hält in Armen das ächzende Kind,
erreicht den Hof mit Müh’ und Not;
in seinen Armen das Kind war tot.

D. 328 *Erlkönig*, komponeret 1815, udgivet (efter Goethes afvisning) som opus 1 på eget forlag, i kommission hos Cappi & Diabelli, 1821; g-mol (i denne indspilning transponeret til e-mol).

Teksten: *Johann Wolfgang Goethe*. Ballade fra syngespillet *Die Fischerin* (1782), hvor den er indlagt i en harmløs historie (som Schubert næppe har haft i tankerne ved sin komposition): På bredden af floden Ilm synger Dortchen balladen mens hun venter på sin far og sin brudgom Niklas. – Ordet Erlkönig anvendtes første gang af Johann Gottfried Herder i *Erlkönigs Tochter* (1779), som er en fri gendigtning af den danske folkevises Elverskud, og som udgjorde inspirationen til Goethes ballade. Skikkelsens danske navne var på samme tid: Ellekonning/Elkonning og Ellekongen/Elkongen (i hhv. Oehlenschlägers og Blichers Goethe-oversættelser, 1806 og 1814). I Peder Syvs opskrift af Elverskud fra 1695 (den der var Herders forlæg) hedder det i flæng Elvekongen, Ellerkongen og Elkongen. – Schubert har i forhold til Goethes tekst ændret Erlkönig til Erlenkönig i 2. str., 3. linje, og i sidste strofe er Mühe blevet til Müh’.